

Mirjam Snel & Yael Reijmer
Inspectie van het Onderwijs
Contact: m.j.snel@owinsp.nl
y.d.reijmer@owinsp.nl

Resultaten van het peilingsonderzoek ‘Schrijfvaardigheid tweede leerjaar voortgezet onderwijs’

1. Inleiding

Om volwaardig te functioneren in onze digitale kenniseconomie is het van groot belang dat leerlingen in het voortgezet onderwijs leren om hun ideeën schriftelijk helder over te brengen. Dat is niet alleen belangrijk om anderen te overtuigen, te informeren of te vermaken, maar ook om gedachten en gevoelens goed uit te drukken, en zo een stem te krijgen in het publieke debat (Bouwer e.a. 2022). Naast de communicatieve en expressieve functie die schrijven heeft, is het ook een belangrijk middel om te denken en te leren. Het helpt leerlingen om hun denkproces te organiseren en te verdiepen (Galbraith, 1999; Bangert-Drowns e.a. 2004). Schrijfvaardigheid hangt daarnaast samen met leesvaardigheid. Goede schrijvers zijn beter in staat om teksten te lezen en te begrijpen. Omgekeerd zijn goede lezers ook betere schrijvers (Graham 2018a). Een goede schrijfvaardigheid is dan ook een van de belangrijkste voorspellers van schoolsucces (Graham & Perin 2007).

2. Peilingsonderzoek Schrijfvaardigheid

Ondanks dat schrijven een van de meest fundamentele vaardigheden is in onze maatschappij, zijn er grote zorgen over het huidige niveau van schrijfvaardigheid van leerlingen in het voortgezet onderwijs. Deze zorgen beginnen al in het basisonderwijs. De meest recente peiling van schrijfvaardigheid aan het einde van het primair onderzoek laat zien dat het merendeel van de leerlingen zich voldoende schriftelijk kan uitdrukken, maar dat toch nog 27% van de basisschoolleerlingen onder het fundamentele schrijfniveau 1F presteert. Deze leerlingen zijn niet in staat om een simpele boodschap schriftelijk over te brengen. Daarnaast voldoet maar 28% van de leerlingen aan het gewenste streefniveau 1S/2F (Inspectie van het Onderwijs 2021). Deze uitkomsten zijn vergelijkbaar met de eerdere peiling naar schrijfvaardigheid in 2009 (Kuhlemeijer e.a. 2013). Er is dus een grote groep leerlingen die het voortgezet onderwijs instroomt zonder een stevig fundament voor schrijven. Dit roept de vraag op hoe het precies is gesteld met het schrijfvaardigheidsniveau van leerlingen in het voortgezet onderwijs. Wat kennen en kunnen ze op het gebied van schrijven, en in hoeverre voldoet dit niveau aan de verwachtingen (Herder & Jansen 2022)? Om deze vraag te beantwoorden is er een peilingsonderzoek uitgevoerd bij leerlingen in het tweede jaar van het voortgezet onderwijs. Dit peilingsonderzoek geeft inzicht in de schrijfvaardigheid van leerlingen, het schrijfonderwijs in de klas en de houding van leerlingen en docenten ten opzichte van schrijven.

3. Resultaten

In totaal maakten 2.989 leerlingen uit het tweede leerjaar van het vo een schrijftoets. Ze vulden ook een vragenlijst in, evenals hun docent Nederlands en de schoolleider. Uit de resultaten van de schrijftoets blijkt dat 83% van de leerlingen het fundamentele schrijfniveau 1F of hoger beheerst. 39% van de leerlingen beheerst daarnaast ook niveau 2F of hoger. 4% van de leerlingen beheerst ook niveau 3F. Een deel van de leerlingen (17%) presteert onder het fundamentele niveau 1F.

Als we de resultaten per onderwijssoort bekijken, dan zien we dat de prestaties met name in het vmbo-b/k achterlopen bij de ambities: 40% van de vmbo-b/k-leerlingen presteert onder het fundamentele niveau 1F. In het vmbo-g/t is dit 18%.

De vragenlijsten en interviews met docenten geven inzicht in het schrijfonderwijs dat op scholen wordt gegeven. Uit de vragenlijsten blijkt dat docenten Nederlands gemiddeld een kwart van de lestijd Nederlands aan schrijfvaardigheid besteden. Dit is minder dan de lestijd die aan leesvaardigheid wordt besteed (gemiddeld een derde van de lestijd, zie: Inspectie van het Onderwijs 2024). Ook blijkt dat docenten leerlingen in minder dan de helft van de lessen Nederlands teksten laten schrijven. Tijdens de lessen Schrijfvaardigheid worden vaak digitale apparaten (zoals laptops of tablets) gebruikt.

Gemiddeld een derde van de docenten gebruikt deze apparaten zelfs in bijna alle lessen Nederlands.

In interviews met docenten over het schrijfonderwijs op school komt naar voren dat docenten het integreren van schrijfonderwijs met andere vakken belangrijk vinden. Volgens hen kan het koppelen van de doelen van schrijfonderwijs aan die van andere vakken, zoals Aardrijkskunde, elkaar versterken. Tegelijkertijd geven docenten aan dat samenwerking met andere vaksecties in de praktijk nog weinig gebeurt.

We vroegen leerlingen ook naar hun plezier in schrijven. Uit hun antwoorden blijkt dat bijna driekwart van de leerlingen schrijven bijna nooit leuk vindt. Het schrijfplezier van leerlingen is dus laag. Leerlingen schrijven bijna uitsluitend op sociale media.

4. Discussie

Tijdens onze sessie op de HSN-conferentie gaan we met elkaar in gesprek. Een focusgroep heeft gereflecteerd op de resultaten en heeft aanbevelingen geformuleerd voor de onderwijspraktijk, het onderwijsbeleid en het onderzoek. We gaan in op enkele reflecties en (on)beantwoorde vragen.

Referenties

- Bangert-Drowns, R.L., M.M. Hurley & B. Wilkinson (2004). "The effects of school-based Writing-to-Learn interventions on academic achievement: A meta-analysis". In: *Review of Educational Research*, 74 (1), p. 29-58.
- Bouwer, R., L. van Ockenburg, J. van der Loo & D. van Weijen (2022). *Literatuurstudie naar de kenmerken van effectief schrijfonderwijs in het voortgezet onderwijs*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Galbraith, D. (1999). 'Writing as a knowledge constituting process'. In: M. Torrance & D. Galbraith (eds.). *Knowing what to write: Conceptual processes in text production*. Amsterdam: Amsterdam University Press, p. 139-160.
- Graham, S. (2018a). 'A writer(s)-within-community model of writing'. In: C. Bazerman, V.W. Berninger, D. Brandt, S. Graham, J. Langer, S. Murphy & M. Schleppegrell (eds.). *The lifespan development of writing*. Urbana, IL: National Council of English, p. 272-325.
- Graham, S. & D. Perin (2007). "A meta-analysis of writing instruction for adolescent students". In: *Journal of Educational Psychology*, 99 (3), p. 445-476.
- Herder, A. & I. Jansen (2022). 'Schrijfvaardigheid onderbouw vo. Domeinbeschrijving ten behoeve van peilingsonderzoek in 2024'. Amersfoort: SLO.

Inspectie van het Onderwijs (2021). 'Peil Schrijfvaardigheid einde (speciaal) basisonderwijs 2018-2019'. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Kuhlemeijer, H., A. van Til, B. Hemker, W. de Klijn & H. Feenstra (2013). 'Balans van de schrijfvaardigheid in het basis- en speciaal basisonderwijs 2. Uitkomsten van de peiling in 2009 in groep 5, groep 8 en de eindgroep van het sbo'. PPON-reeks nr. 53. Arnhem: Cito.
